

ÚNĚTICKÝ NÁHRDELNÍK Z FAJÁNSOVÝCH PEREL Z MĚNÍKA, OKR. HRADEC KRÁLOVÉ*

Václav Moucha

ÚVOD

Předmětem tohoto příspěvku je únětický nálezy (obr. 3; 4) objevený v roce 1906 v Měníku a dnes uložený v muzeu v Novém Bydžově. Měník (4,5 km JV od Nového Bydžova; obr. 1; 2) je v archeologické literatuře známý především nálezy z období popelnicových polí. Je to v první řadě velké pohřebiště slezskoplatěnické (s několika hroby kultury lužické) zkoumané J. Hladíkem (*Sklenář* 2005, 219) v osmdesátých letech předminulého století (*Hladík* 1888; *týž* 1889; *Vokolek* 1999, 88–89; *týž* 2003, 230) a dále několik žárových hrobů kultury lužické, které zachránil na severním okraji lesa „Bor“ v roce 1948 profesor novobydžovského gymnázia a muzejní pracovník A. Šašina (*Vokolek* 2003, 230).

HISTORIE NÁLEZU

Historii nálezu lze jen přibližně rekonstruovat podle stručných publikovaných zpráv a dochovaných rukopisných údajů.

Publikované zprávy jsou dvě a byly uveřejněny v roce 1908 J. Koudelkou a A. Stockým:

1. J. Koudelka (1908, 27–28): „Rozsáhlé pohřebiště popelnicových polí typu slezského objeveno bylo v r. 1888 mezi Humburky a Měníkem (u Bydžova) na levém břehu Cidliny. Uvedené pohřebiště prozkoumal p. ředitel Hladík společně s musejním spolkem novobydžovským... O prázdninách v r. 1902 kopal jsem na protějších polích uvedeného pohřebiště, ale s výsledkem záporným. Na podzim r. 1906 začal p. Seidl z Měníka v téže končině kopati písek a tu poblíž povrchu nalezen hrob, z něhož do sbírek dostala se nám porušená nádobka, v níž bylo nalezeno 21 skleněných modrozelených korálků. Nádobka tato svým tvarem, jemností a výzdobou liší se od ostatních nádob Měnických. V písčínku p. Seidla byla brzy na to práce zastavena a smloueno bylo v příhodné době společné kopání v místech těch s p. řed. Hladíkem.“

2. A. Stocký (1908, 166): „V Měníku v zimě byl vykopán žárový hrob, z něhož jsme zachránili dvě nádoby, 21 skleněný korálek modré barvy a dva náramky. Jedna z obou nádobek je miska obvyklého typu ve slezské kultuře, druhá však, jen zčásti zachovaná, je tvaru méně obvyklého, zdobená jemně rastrovaným, pravoúhlým ornamentem přímočarým; stěn je velmi tenkých.“

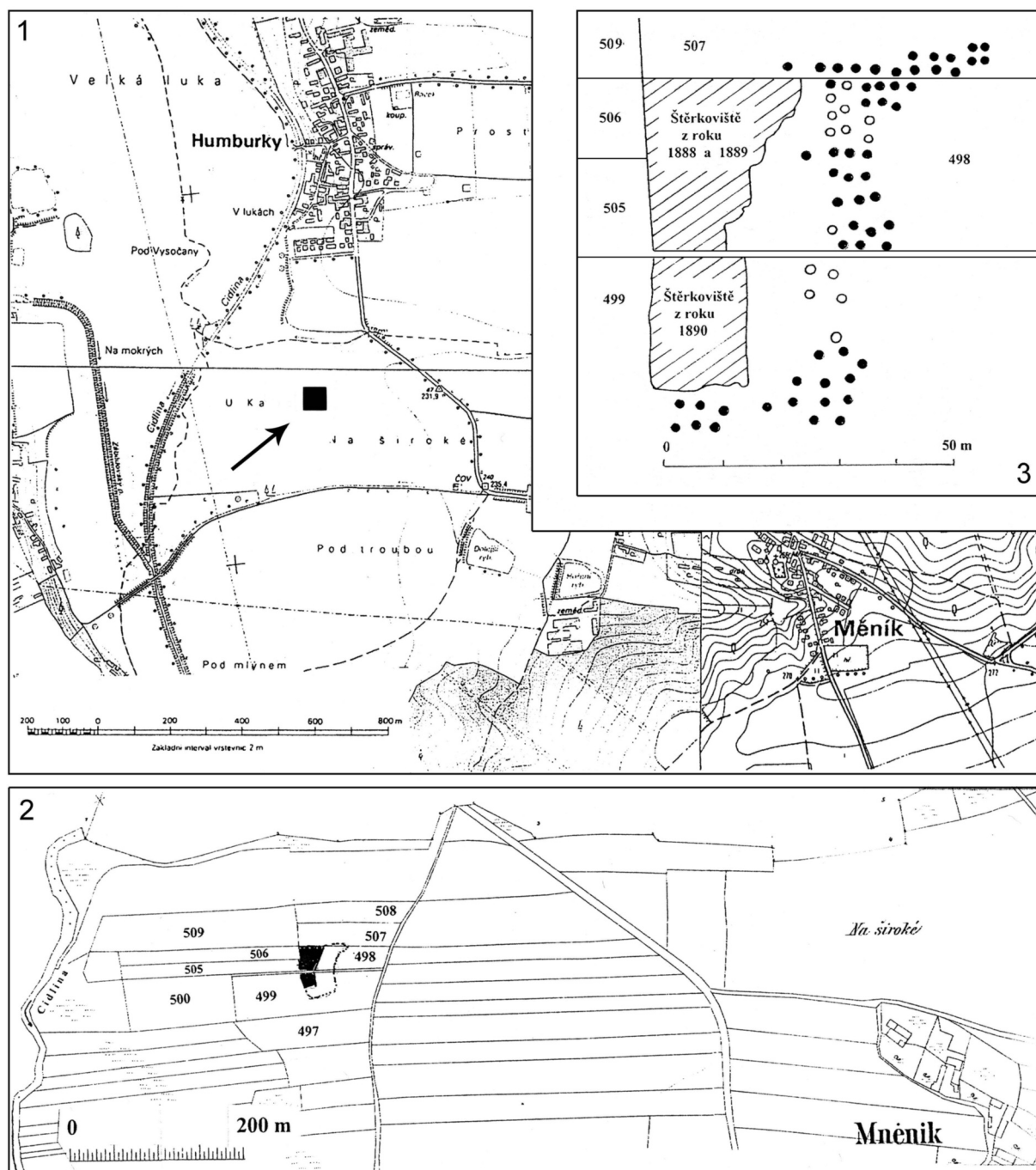
Rukopisné údaje o nález:

1. V Protokolech musejního spolku v Novém Bydžově za léta 1888–1907 na str. 171 v jednatelské zprávě ze dne 29. prosince 1906 J. Koudelka píše: „V poslední době oznámili mi žáci z Měníka, že na poli p. Seidla vykopáno bylo 14 popelnic – a také nádobku s bronzou a rozbitou miskou mi přinesli. Vypravil jsem se tam s p. Stockým, ale nenalezli jsme ničeho, vše bylo rozneseno. Dělníci, kteří tam kopali, přiznali se, že nádoby ty rozbili, poněvadž pokladů neobsahovaly. Po vysvětlení slíbili, že příště každý nález oznámí. Mezi tím, ale p. ředitel Hladík, který v Měníku na odpočinku dlí a archeo-

Obr. 1. Měník, okr. Hradec Králové. Poloha lokality na mapě ČR

* Příspěvek připisuji Milanu Zápotockému k jeho životnímu jubileu.

Obr. 2. Měník, okr. Hradec Králové. 1 – poloha naleziště na mapě 1 : 10 000; 2 – poloha naleziště na mapě 1 : 2880; 3 – rozsah pískoven s rozmištěním slezskoplatěnických hrobů. Plná značka prozkoumaný hrob, prázdná značka „hrob vybraný rukou nepovolnou“ (upraveno podle plánu J. Hladíka)

logií se zabývá, ono pole najal a bude třeba s ním, o společný postup vyjednávat, zvláště když sám vzkaz toho druhu zaslal.”¹

2. Zápis v inventární knize novobydžovského muzea: „Miska, polovina nádoby, 2 úlomky bronz. náramku + 1 malý a 21 skleněných korálků. Měnické pohřebiště.“ Předměty byly 18. dubna 1907 darovány novobydžovským muzejním spolkem a zapsány v odboru ID pod čísly 157, 158, 159, 160 (později č. inv. 1311, nyní Z 1633/79).

Za směrodatné považují rukopisné údaje pořízené krátce po nález (prosinec 1906 až duben 1907).

¹ Za upozornění na tento pramen děkuji řediteli novobydžovského muzea Mgr. J. Prokopovi.

LOKALIZACE NÁLEZU A NÁLEZOVÁ SITUACE

Nález pochází z pískovny na pozemku p. Seidla, který se rozkládal „v téže končině“ jako slezskoplatěnické pohřebiště zkoumané J. Hladíkem, tedy severozápadně od Měníka (obr. 2). Výzkum tam probíhal v letech 1888 až 1890 východně od šterkovišť na pozemcích ppč. 498 a 499 a částečně na pozemku ppč. 507. Z bohatě vybavené kresebné dokumentace J. Hladíka, uložené v novobydžovském muzeu, vyplývá, že v roce 1888 byly odkryty hroby č. 1–24, v roce 1889 hroby č. 25–42 a v roce 1890 hroby č. 43–58. K tomu je třeba ještě připočítat 14 hrobů „vybraných rukou nepovolanou“. Nálezy ze slezskoplatěnického pohřebiště jsou rozptýleny v několika sbírkách: v muzeu v Novém Bydžově, v Národním muzeu v Praze, ve sbírce Ústavu pro archeologii FF UK, v muzeu v Chlumci nad Cidlinou a patrně i na dalších místech.

Podle plánek J. Hladíka lze střed slezskoplatěnického pohřebiště ve výšce 228 m n. m. na mírně svažitém terénu vyznačit souřadnicemi ZM 10 13-23-03, Z:J 375:511. Odtud 350 m západně protéká regulovaný tok Cidliny (od severu k jihu, 220 m n. m.), 250 m jižně teče bezejmenný potok (od východu k západu) a 200 m severně protéká potok Libeňský (od východu k západu). Východním směrem terén plynule stoupá (ve vzdálenosti 700 m dosahuje 240 m n. m). Podloží je písčité.

Z dochovaných neúplných zpráv vysvítá, že při výkopu nebyl přítomen nikdo ze zainteresovaných archeologických kruhů a že předměty byly do muzea přineseny. Že se předměty našly pohromadě, je možné, o skutečné nálezové situaci nevíme ale vůbec nic.

NÁLEZY A JEJICH ROZBOR

Nálezy

1. Část tenkostěnného koflíku s ostře zalomenou spodní částí. Na těle nádoby je tence provedená třásňovitá výzdoba doplněná řadou vpichů pod rozhraním hrdla a těla. Dno mírně dovnitř prohnuté. Materiál dobře vypálený, povrch vně i uvnitř vyhlazený hnědé barvy. Uvnitř zbytky hlinito-jílovité výplně s nezřetelným otiskem po sklovitém korálku. Rozměry (uváděny v mm): zach. výška 66, \emptyset dna 25 (rekonstr. výška 75). Muzeum Nový Bydžov, č. inv. 158 (1311; Z 1633/79). Obr. 3:1,1a.

2. Miska s nízkým, výrazně odsazeným prohnutým okrajem se čtyřmi symetricky rozmístěnými oválnými výčnělky (jeden odlomen). Část dna a přední oprýskány, malá část okraje vylomena. Povrch vně vyhlazený, uvnitř drsný. Dobře vypálený materiál šedočerné barvy. Rozměry: výška 70, \emptyset okraje 170, \emptyset dna 80. Muzeum Nový Bydžov, č. inv. 157 (1311; Z 1633/79). Obr. 3:2.

3. „2 úlomky bronz. náramku + 1 malý“. Muzeum Nový Bydžov, č. inv. 159 (1311). Ztraceno.

4. 20 (původně 21) fajánsových korálků. V souboru lze rozlišit dvě od sebe odlišné skupiny:

a) 10 korálků má světle šedohnědou barvu, jsou neprůsvitné s rezavě hnědými skvrnami na povrchu. Jejich průměr se pohybuje od 5 do 6 mm, \emptyset otvorů od 2 do 2,5 mm, tloušťka (uprostřed) se pohybuje kolem 2 mm. Tvarově jsou diskovité s ostrým nebo zaobleným obvodem. Oproti následující skupině (b) jsou jako celek subtilnější. Muzeum Nový Bydžov, č. inv. 160 (1311; Z 1633/79). Obr. 4:1 (řada 1 a 2), 2 (od šipky vlevo), 3.

b) 10 korálků je zelenomodrých, průsvitných s hladkým pololesklým povrchem. Jejich průměr se pohybuje od 5 do 5,5 mm, \emptyset otvorů od 2 do 2,5 mm. Tvarově jsou podobné korálkům z předcházející skupiny (a), jsou však nepatrně tlustší. Muzeum Nový Bydžov, č. inv. 160 (1311; Z 1633/79). Obr. 4:1 (řada 3 a 4), 2 (od šipky vpravo), 4.

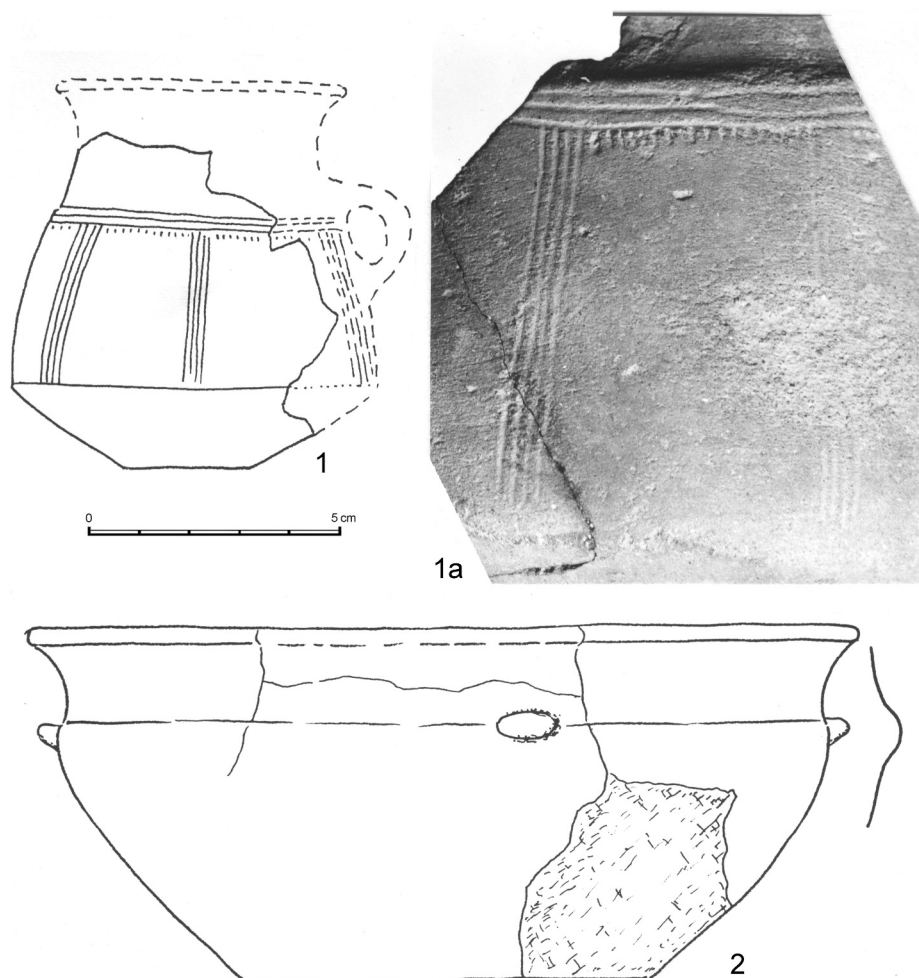
Rozbor nálezů

Keramika je zastoupena dvěma nádobami, koflíkem (obr. 3: 1,1a) a miskou (obr. 3:2). Tenkostěnný koflík s třásňovitou výzdobou a ostře zalomeným spodkem je tvar typický pro východočeskou skupinu únětické kultury (Vokolek 1993, 38). Obdoby těchto koflíků známe z celé řady východočeských lokalit (obr. 5). Rovněž plochá miska s výčnělky na rozhraní hrdla a těla je ve východočeské skupině únětické kultury zastoupena (Bartelheim 1998, 34, Taf. 42 /typ L1.1/).

K nálezů také patří „2 úlomky bronz. náramku + 1 malý“, které se nedochovaly, takže o nich nemůžeme nic říci. Protože se bronzové tyčinkovité náramky v hrobech východočeské skupiny objevují sporadicky, spíše bychom mohli uvažovat o náramcích stočených z dvojitého bronzového drátu, jaké známe např. z hrobu B/52 v Blatu u Pardubic (Vokolek 1982, obr. 3:10–11).

Mezi nejzajímavější předměty nálezového „souboru“ patří 20 (původně 21) fajánsových korálků které N. Venclová (1990, 35, 216, Pl. 12:10–29) řadí do svého typu 4.

Jak bylo naznačeno výše, lze korálky rozdělit do dvou odlišných skupin, které se od sebe liší provedením a barvou. Korálky první skupiny jsou neprůsvitné, světle šedohnědé barvy s rezavě hnědými skvrnami na povrchu. Jde nejspíš o železo, které se vysráželo na povrch (u korálků druhé skupiny

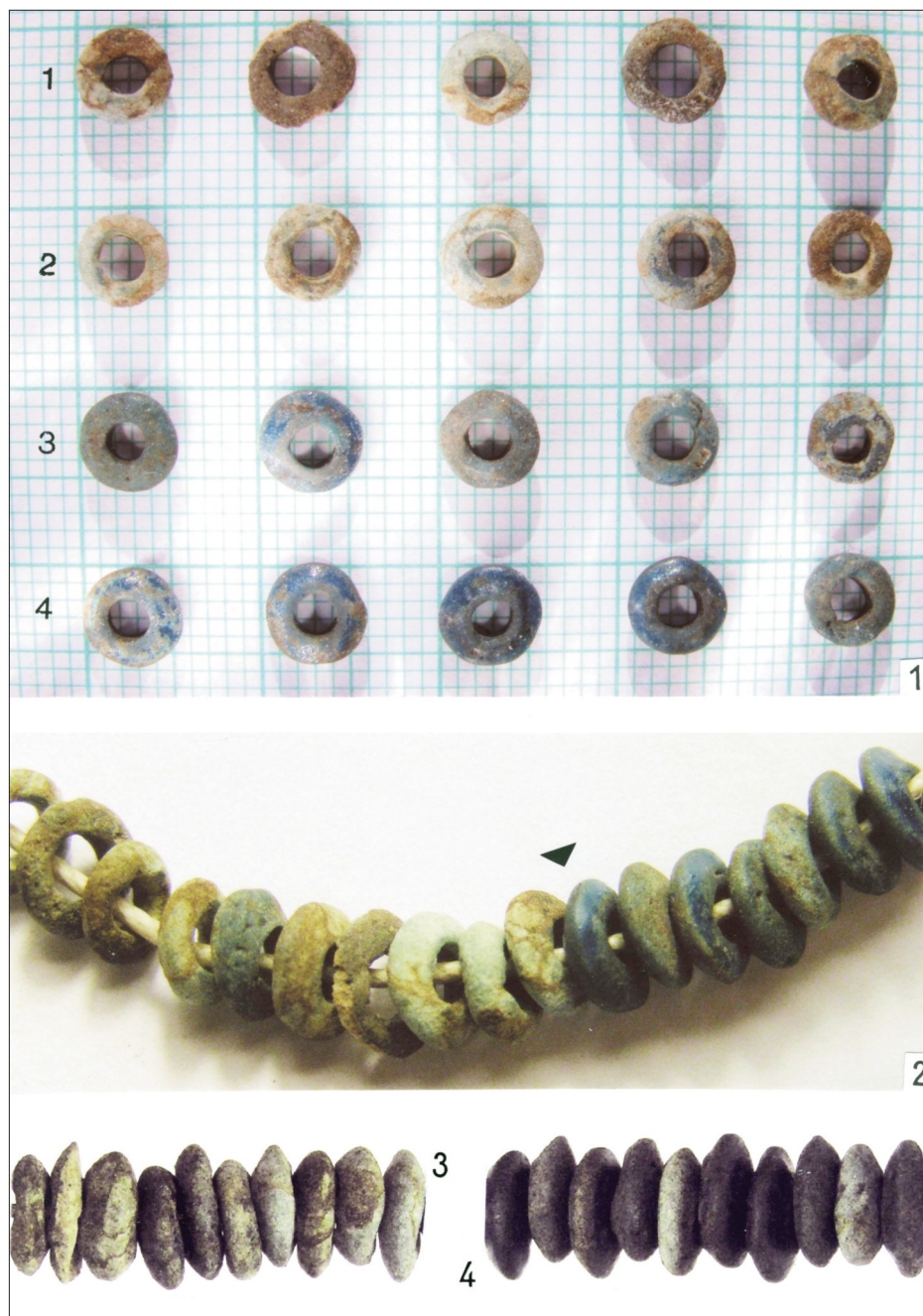
Obr. 3. Měník, okr. Hradec Králové. Únětická keramika

takové skvrny nejsou). Korálky druhé skupiny jsou zelenomodré, hlavně při obvodu průsvitné, s hladkým povrchem. Místy prosvítá šedý podklad. Lze předpokládat, že se v náhrdelníku z Měníka střídaly zelenomodré korálky s korálky světlými.

Náhrdelník z Měníka se v některých směrech shoduje s kolierem z Těšetic-Kyjovic. Ten se našel v sídlištní jámě 387 ze starší doby bronzové se čtyřmi jedinci (Čižmář *et al.* 1993) a patřil dospělé ženě (25 až 30 let) robustní, středně vysoké postavy. Náhrdelník složený ze 199 korálek obsahoval 4 válcovité korálky kostěné, 11 korálek trubcovitých z kelnotek (fossilní třída *Scaphopoda*), 169 kamenných korálek bílé barvy a 15 kamenných korálek světle a tmavě modrozelených. Kamenné korálky byly zhotovené z jílovce z oblasti Chřibů (Čižmář *et al.* 1993, 50) a autoři předpokládají, že „modrozelené korálky byly v době svého zhotovení výrobcem uměle barveny“ snad organickým barvivem, které do povrchové části porézniho jílovce snadno vnikalo (Čižmář *et al.* 1993, 48). Autoři docházejí k závěru, že „těšetický nález by tedy mohl být interpretován jako imitace fajánsových korálek s tím, že modrozelené zbarvení několika z nich vedlo výrobce k téměř dokonalému napodobení fajánsových předloh“ (Čižmář *et al.* 1993, 51–52). Rozměry a tvarově kamenné diskovité korálky s „povrchem zkoseným do břitu“ a s „povrchem zaobleným“ zcela odpovídají korálkům z Měníka, stejně jako kombinace korálek bílých s barevnými. Lze jen litovat, že nebylo možné měnické korálky podrobit potřebným analýzám, které by osvětlily jejich materiálové složení.

INTERPRETACE NÁLEZU

Vzhledem k nedostatku informací o náleзовých okolnostech je možnost interpretace nálezu z Měníka značně zúžena. Bezpečně víme, že nález pochází z okolí místa, na kterém v osmdesátých letech předminulého století bylo zkoumáno slezskoplatěnické pohřebiště (obr. 2). Poslední výzkum na tomto pohřebišti proběhl v roce 1890 v souvislosti s těžbou písku. Potom, až do roku 1906, o dalších nálezech odtud není

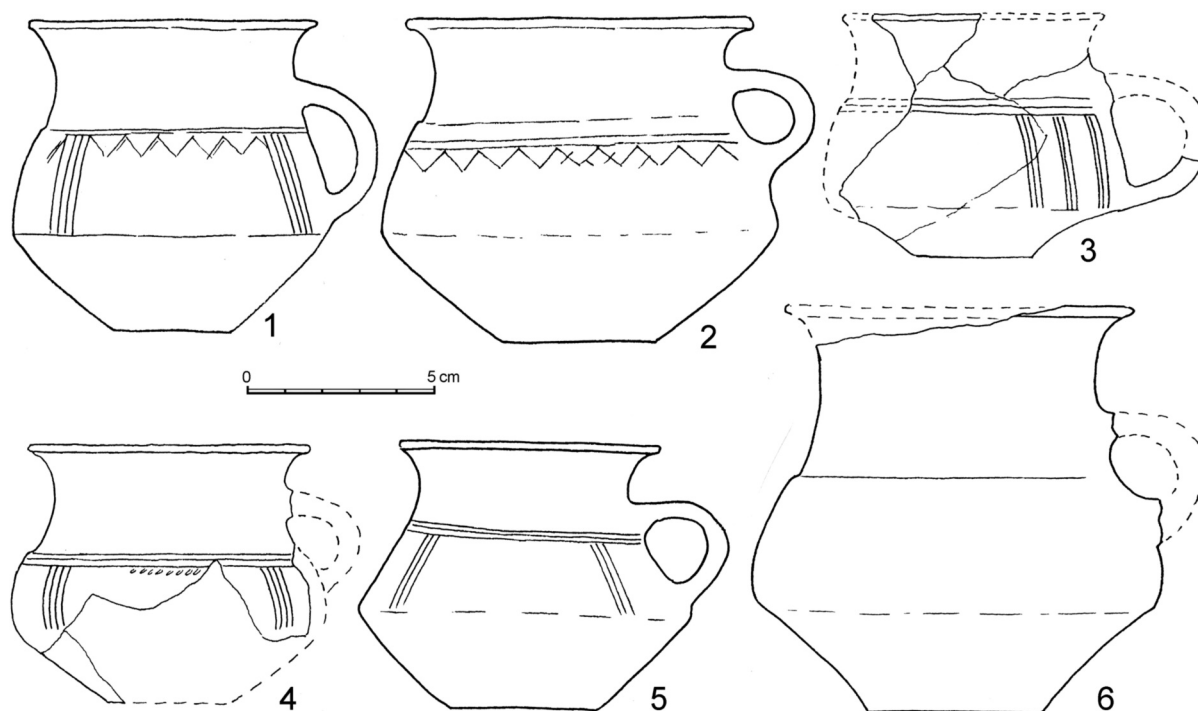
Obr. 4. Měník,
okr. Hradec Králové.
Fajánsová perla
z náhrdelníku

zmínka. V roce 1906 začal písek na svém pozemku těžit p. Seidl, přičemž „vykopáno bylo 14 popelnic“ a nález s korálky – jen ten se dostal do novobydžovského muzea. U tohoto nálezu nebyl přítomen nikdo znalý věci; údaj, že předměty pocházejí z hrobu, byl k nálezu automaticky připojen na základě znalostí z výzkumu slezskoplatěnického pohřebiště (Stocký 1908, 166). Není také žádná zmínka o tom, že by nález doprovázely kosterní pozůstatky – to však lze vysvětlit okolností, že mohly být půdním prostředím stráveny.

S určitou jistotou lze tvrdit, že korálky byly uloženy ve zdobeném koflíku – svědčí o tom jak nezřetelný otisk korálku v částečně zachované hlinito-jílovité výplni uvnitř nádoby, tak i okolnost, že drobné korálky by nepochybně v hlíně unikly pozornosti.

Celý soubor, tj. dvě nádoby, korálky a bronzové náramky (které se nedochovaly), patří do únětické kultury a pravděpodobně tvoří jeden celek. Otázku, zda jde o nález hrobový, či jiný, nelze spolehlivě zodpovědět.

Obdobný nález, kdy fajánsová perla byly uloženy v nádobě, známe z Horodyska u Cheľmu jihovýchodně od Lublinu (Ślusarski 1970, Pl. 159). V nádobce přikryté spodní částí jiné nádoby jich bylo uloženo

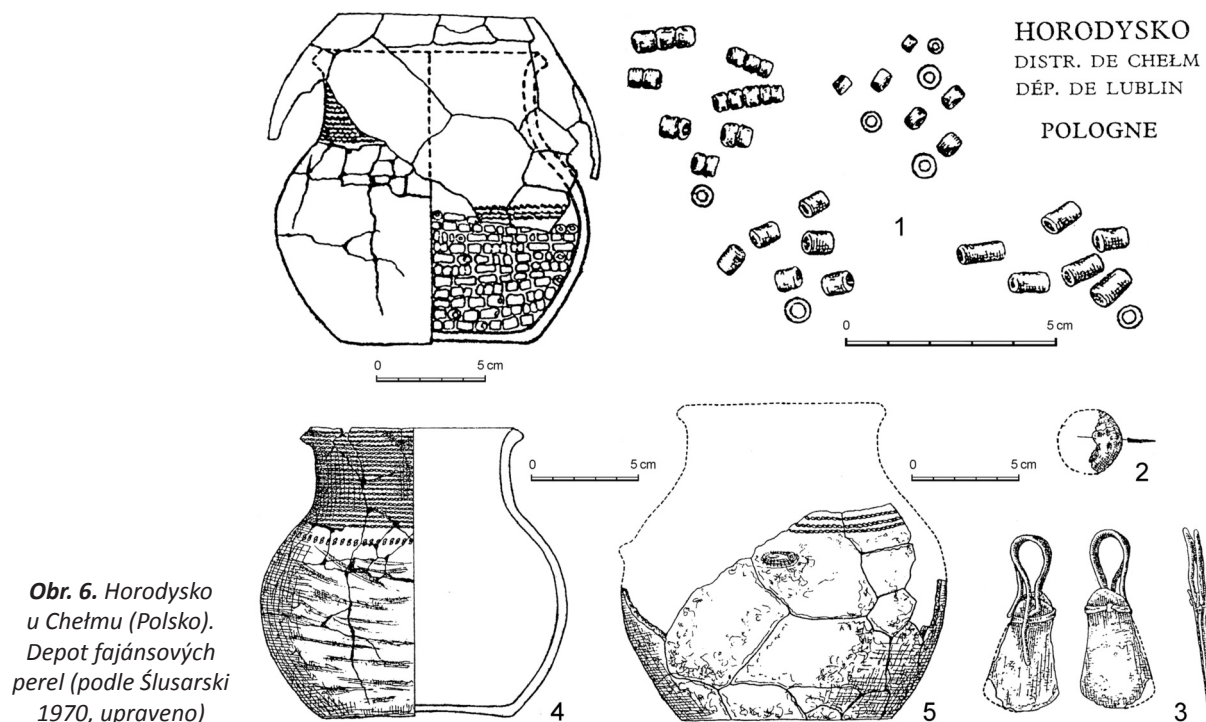
Obr. 5. Keramika z konce staršího období kultury únětické ve východních Čechách. 1 – Chudonice (HK), m. Nový Bydžov, bez č. i., nepubl.; 2 – Blato, hrob A (PU), Vokolek 1982, obr. 3:8; 3 – Osíčky (HK), Domečka 1932, Tab. VI:9; ; 4 – Podlesí u Smidar (HK), NM, č. i. 17477, nepubl.; 5 – Plotiště (HK), Domečka 1911, Tab. XX:13; 6 – Plotiště (HK), m. Hradec Králové, č. i. 268, nepubl.

809 kusů (původní počet se odhaduje na 1 000), a to všech typů (segmentové, válcovité, diskovité) a dále zlomek měděného terčiku a měděná závěska (obr. 6). Nález považovaný za depot patří do epišňůrové kultury strzyzówské, která vyrůstá na základech kultury Chłopice-Veselé (Machnik 1978, 79, Ryc. 13).

Tím se dostáváme k otázce, o jaký nález v Měníku vlastně šlo – o hrobový milodar nebo o depot? Nádoby uložené v únětických hrobech nepochybně sloužily k uchování potravy, jak bylo exaktně doloženo na starounětickém pohřebišti v Kvíci u Slaného (Majer 2012). Proto nelze přehlédnout případy, kdy milodary měly být uloženy v hrobových nádobách. Je to v první řadě hrob z Lochenic (Domečka 1911, 464, Tab. XX:16, XXI:36, XXII) se dvěma nádobami (klasický koflík a zásobníčka nebo mísa – podle vyobrazení okrajového střeptu) a bohatým souborem ozdob. „Dle vypravování dělníků z prové nádoby (tj. z klasického koflíku) vypadly dva bronzové spirálovité náramky, dvě náušnice z dvojitého zlatého drátu“ a dále jehlice typu únětického, jehlice s kroužkovou hlavicí a řetízkem a jantarový náhrdelník kombinovaný s trubičkami z bronzového drátu. Z textu vyplývá, že L. Domečka nebyl při nálezu přítomen a teprve dodatečně (za jak dlouho?) zjišťuje, že „obě nádoby i s milodary byly v hrobě 2 m dlouhém, $\frac{3}{4}$ m širokém a 1½ m hlubokém. Kostra v něm byla úplně spráchnivělá“ (Domečka 1911, 464). Zde skutečně jsme na pochybách, zda šlo o hrobový milodar, nebo o depot (k depotu se přiklání Łęczycki 1993, Abb. 6). Další, opět nejistý nález, pochází z Lovosic, odkud R. v. Weinzierl (1885, 24–25) uvádí z hrobu (č. 3) jantarové korálky uložené v „malé lampičce podobné nádobě“. Ten však při výkopu nebyl přítomen a obdržel nálezy od dělníků. Drobné předměty v nádobkách (oblázek, dětský zub) jsou registrovány již na eponymním druhém pohřebišti v Úněticích (Ryzner 1880, 357, 362), rovněž v jedné nádobce z Plotiště mělo být několik zubů (Domečka 1911, 460). Všechny tyto staré nálezy jsou však nespolehlivé a tuto otázku mohou osvětlit jen nové výzkumy. Na otázku, zda v Měníku šlo o hrobový nález nebo depot, odpověď neznáme.

DATOVÁNÍ A PŮVOD FAJÁNSOVÝCH PEREL

Fajánsové perly se k samotnému datování nehodí, protože mají dlouhé trvání, aniž by se jejich tvar měnil. Jsou zastoupeny v mnoha starobronzových kulturách v Karpatské kotlině, ale i severně od ní (Bátora 1995; týž 2006). Nález z Horodyska dokládá, že současně byly užívány perly segmentové,

válcovité i diskovité. Nemůžeme se ani opřít o jejich složení, protože větší počet analýz zatím chybí, a jsme tedy odkázáni jen na doprovodný materiál.

Nález z Měníka podle keramiky můžeme datovat na konec staršího období únětické kultury, a je tedy o něco mladší, než nález obdobných perel z hrobu 10 v Polepech u Kolína (*Dvořák 1926, Tab.V:10-14*). V obou případech (Polepy hrob 10 a Měník) fajánsové korálky sice doprovází keramika s třásňovitou výzdobou, ta však ve východočeské skupině, oproti středním Čechám, trvá déle.

Pokud se týká původu fajánsových perel, ve starší literatuře se poukazovalo na jejich egyptský nebo východostředomořský původ. V současné době se kromě toho počítá s místními výrobními centry (*Bátora 2006, 202; Kaczmarek 2012*). Někdy je rozšíření fajánsových perel spojováno s rozšířením jantaru (*Bellintani 2002*).

ZÁVĚR

Fajánsové perly nalezené v roce 1906 při těžbě písku v Měníku u Nového Bydžova, patří podle doprovodného materiálu na konec staršího období únětické kultury v Čechách.

V souboru dochovaných dvaceti fajánsových korálků lze podle jejich provedení a barvy rozlišit dvě různé skupiny: a) 10 korálků má světle šedohnědou barvu, jsou neprůsvitné s rezavě hnědými skvrnami na povrchu. Jejich průměr se pohybuje od 5 do 6 mm, \varnothing otvorů od 2 do 2,5 mm, tloušťka (uprostřed) se pohybuje kolem 2 mm. Tvarově jsou diskovité s ostrým nebo zaobleným obvodem; b) 10 korálků je zelenomodrých, průsvitných s hladkým pololesklým povrchem. Jejich průměr se pohybuje od 5 do 5,5 mm, \varnothing otvorů od 2 do 2,5 mm. Tvarově jsou podobné korálkům z předcházející skupiny, jsou však nepatrně tlustší. Lze předpokládat, že se v náhrdelníku z Měníka střídaly zelenomodré korálky s korálky světlými.

Náhrdelník z Měníka se tvarově shoduje s kolierem z Těšetic-Kyjovic (*Čížmář et al. 1993*), který byl složený mj. z 169 kamenných korálků bílé barvy a 15 kamenných korálků světle a tmavě modrozelených, o kterých autoři předpokládají, že byly uměle barveny a náhrdelník považují za napodobeninu fajánsových předloh (*Čížmář et al. 1993, 51-52*).

Vzhledem k nedostatku údajů nelze u nálezu z Měníka rozhodnout, zda jde o nález z hrobu nebo o depot. V únětické kultuře v Čechách nádoby v hrobech sloužily především pro potraviny, ne však k uložení předmětů. Z tohoto hlediska je nepochybně zajímavý nález fajánsových perel z Horodyska u Lublinu, považovaný za depot.

Nález z Měníka podle keramiky můžeme datovat na konec staršího období únětické kultury, pro kterou jsou ve východních Čechách charakteristické koflíky zdobené třásňovitou výzdobou, která právě v této oblasti trvá déle než ve středočeské skupině únětické kultury.

LITERATURA

- Bartelheim, M.* 1998: Studien zur böhmischen Aunjetitzer Kultur – Chronologische und chorologische Untersuchungen, Teil 1–2. Universitätsforschungen zur prähistorischen Archäologie, Band 46. Bonn.
- Bátora, J.* 1995: Fayence und Bernstein im nördlichen Karpatenraum während der Frühbronzezeit. In: Hänsel, B. (ed.), Handel, Tausch und Verkehr im Bronze- und früheisenzeitlichen Südosteuropa. Südosteuropa-Schriften. Bd. 17. Prähistorische Archäologie in Südosteuropa. Bd 11. München–Berlin, 187–196.
- Bátora, J.* 2006: Štúdie ku komunikácii medzi strednou a východnou Európou v dobe bronzovej. Bratislava.
- Bellintani, P.* 2002: Bernsteinstrassen, Glasstrassen. In: Schnekenburger G. (ed.), Über die Alpen. Menschen, Wege, Waren. Stuttgart, 39–48.
- Čížmář, Z. – Dočkalová, M. – Gregerová, M. – Kazdová, E. – Koštuřík, P. – Mrázek, I. – Procházková, P.* 1993: Unikátní nález hromadného pohřbu v sídlištní jámě ze starší doby bronzové v Těšeticích–Kyjovicích, okr. Znojmo, Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity E 38, 15–57.
- Domečka, L.* 1911: Hroby a kulturní jámy skrčků na Hradecku, Památky archeologické 24, 1910–1912, 459–466, Tab. XX–XXIV.
- Domečka, L.* 1932: Únětické nálezy z okolí Hradce Králové, Památky archeologické 38, 51, Tab. V–VI.
- Dvořák, F.* 1926: Pohřebiště únětické kultury v Polepech u Kolína, Památky archeologické 35, 1926–1927, 22–45, Tab. V–X.
- Hladík, J.* 1888: Pravěké pohřebiště u Měníka blíž Nového Bydžova, Světozor 22, 799–800.
- Hladík, J.* 1889: Žárové hroby u Měníka, Památky archeologické 14, 1887–1889, 509–518, 585–596, 643–652.
- Kaczmarek, M.* 2012: Epoka brązu na niżynie Wielkopolsko-Kujawskiej w świetle interregionalnych kontaktów wymiennych. Poznań.
- Koudelka, J.* 1908: Dvacet let práce musea a Musejního spolku v Nov. Bydžově. Nový Bydžov.
- Łęczycki, Wł.* 1993: Lochhalsnadeln in Mitteleuropa, Bayerische Vorgeschichtsblätter 58, 303–324.
- Machnik, J.* 1978: Kultura strzyżowska. In: Hensel, W. (ed.), Prahistoria ziem Polskich III. Wczesna epoka brązu. Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk, 68–81.
- Majer, A.* 2012: Fosfátová analýza obsahu nádob ze staroúnětických hrobů ve Kvíci, okr. Kladno, Archeologie ve středních Čechách 16, 205–206.
- Ryzner, Č.* 1880: Řadové hroby blíž Únětic. Skupení druhé, Památky archeologické 11, 1878–1881, 353–368, Tab. XV–XVI.
- Sklenář, K.* 2005: Biografický slovník českých, moravských a slezských archeologů. Praha.
- Stocký, A.* 1908: Praehistorický výzkum okolí Nového Bydžova r. 1907, Památky archeologické 23, 1908–1909.
- Ślusarski, Z.* 1970: Dépôt de perles de faïence. In: Inventaria archaeologica XXV Pologne, Pl. 159. Warszawa.
- Venclová, N.* 1990: Prehistoric glass in Bohemia. Praha.
- Vokolek, V.* 1982: Únětické nálezy z Blata, Archeologické rozhledy 34, 297–302.
- Vokolek, V.* 1993: Počátky osídlení východních Čech. Hradec Králové.
- Vokolek, V.* 1999: Východočeská halštatská pohřebiště. Pardubice.
- Vokolek, V.* 2003: Gräberfelder der Lausitzer Kultur in Ostböhmen I. Fontes Archaeologici Pragenses 27. Pragae.
- Weinzierl, R. v.* 1885: Nálezy bronzů u Lovosic, Památky archeologické 13, 1885–1886, 23–26, tab. II (17–29).

DAS AUNJETITZER HALSBAND AUS FAYENCEPERLEN AUS MĚNÍK, BEZIRK HRADEC KRÁLOVÉ

Im Jahre 1906 wurden vierzehn „Urnen“ bei der Förderung von dem Sand in Měník bei Nový Bydžov in dem Bezirk Hradec Králové unweit von dem Gräberfeld aus der Zeit der Schlesisch-Platenitzer Kultur, bzw. aus der Stufe Ha C–D ausgegraben (Abb. 1–2). Sie blieben leider nicht erhalten. Aus diesem Ort gewann das Museum in Nový Bydžov damals

einige Gegenstände, wie ein Teil der verzierten Schale (Abb. 3:1), wo die Fayenceperlen (Abb. 4) waren, die Schüssel (Abb. 3:2) und die Bruchstücke eines Bronzearmbands, die nicht erhalten blieben.

Zu den interessantesten Gegenständen gehören 20 (ursprünglich 21) Fayenceperlen (Abb. 4). In dem Fundkomplex können zwei unterschiedliche Gruppen unterschieden werden. Es handelt sich erstens um zehn nicht transparente, hellgraubraune Perlen mit den rostbraunen Flecken auf der Oberfläche, welche den Durchmesser von 5 bis 6 mm und den Durchmesser von den Löchern von 2 bis 2,5 mm haben. Ihre Dicke in der Mitte bewegt sich um 2 mm. Sie sind scheibenförmig mit dem scharfen oder dem abgerundeten Rand (Abb. 4:1, die Reihe 1 und 2). Zweitens sind zehn transparente grünblaue Perlen mit der glatten halbgänzenden Oberfläche vertreten. Ihr Durchmesser bewegt sich von 5 bis 5,5 mm. Der Durchmesser von den Löchern ist von 2 bis 2,5 mm. Die Gestalt hat die Ähnlichkeit mit den Perlen aus der vorangehenden Gruppe. Sie sind allerdings etwas dicker (Abb. 4:1, die Reihe 3 und 4). Es kann vorausgesetzt werden, dass die grünblauen Perlen sich mit den hellen Perlen in dem Halsband wechselten.

Das Halsband aus Měník entspricht teilweise dem Halsband aus Těšetice-Kyjovice, das in der Siedlungsgrube aus der älteren Bronzezeit mit vier Einzelnern entdeckt wurde (Čižmář et al. 1993). Es gehörte einer erwachsenen Frau im Alter von den 25–30 Jahren. Das Armband, das aus 199 Perlen komplettiert wurde, umfasste 4 walzenförmige Knochenperlen, 11 Perlen aus den Gehäusen der fossilen Molluskenklasse Scaphopoda, 169 weiße Steinperlen und 15 hell- und dunkelblaugrüne Steinperlen. Der Herkunftsort des Rohstoffes für die Steinperlen kann in dem Raum des Gebirges Chřiby in Mittelostmähren vorausgesetzt werden. Auf diesem Gebiet kommt nämlich der Mergel des karpatischen Flysches vor (wieder die Zitation auf den Seiten 50, 57). Die Autoren nehmen an, dass der Erzeuger die blaugrünen Perlen in der Zeit ihrer Erzeugung künstlich, u. zw. vermutlich mit dem organischen Färbemittel färbte (wieder die Zitation auf der Seite 48). Sie gelangten zu dem Schluss, dass der Fund als eine Imitation der Fayenceperlen interpretiert werden kann (wieder die Zitation auf den Seiten 51 und 52). Die Ausmaße sowie die Form von den Perlen entsprechen vollkommen ähnlich wie die Kombination der weißen und der bunten Perlen den Perlen aus Měník.

Mit Rücksicht auf den Mangel von den Angaben kann es nicht im Fall des Fundes aus Měník entschieden werden, ob es sich um den Fund aus dem Grab oder um den Hortfund handelt. In der Aunjetitzer Kultur in Böhmen dienten die Gefäße in den Gräbern für die Lebensmittel oder für die Getränke. Sie wurden nicht zur Lagerung von den Gegenständen verwendet. Aus diesem Gesichtspunkt ist der Fund von den Fayenceperlen aus Horodysko bei Chełm, der für den Hortfund gehalten werden kann, bestimmt interessant (Abb. 6).

Der Fund aus Měník kann nach der Aussage von der Keramik in das Ende der älteren Zeit der Aunjetitzer Kultur datiert werden. Für diese Kultur sind die Tassen mit der fransigen Verzierung (Abb. 5) in Ostböhmen charakteristisch. Diese Verzierung dauert gerade auf diesem Gebiet länger als in der mittelböhmisches Gruppe der Aunjetitzer Kultur.

Abb. 1. Měník, Bez. Hradec Králové. Die Lage von dem Fundort auf der Karte der Tschechischen Republik

Abb. 2. Die Lage des Fundortes (1, 2) und der Umfang der Sandgruben mit der Anordnung der Schlesisch-Platenitzer Gräber (3)

Abb. 3. Měník, Bez. Hradec Králové. Die Aunjetitzer Keramik

Abb. 4. Měník, Bez. Hradec Králové. Die Fayenceperlen aus dem Halsband

Abb. 5. Die Keramik aus dem Ende der älteren Stufe der Aunjetitzer Kultur in Ostböhmen

Abb. 6. Horodysko bei Chełm in Poland. Der Hortfund von den Fayenceperlen